

Nýggj avdúkin:

CIA hjálpti KGB at finna Sinyavski og Daniel í 1966

— sigur sovjetiski yrkjarin Jevtushenko

Tað vóru amerikanskir agentar, sum í 1966 gövu sovjetisku KGB-fregnar-tænastuni nøvnini á sovjetisku mótmælisriðvundunum Sinyavski og Daniel við úrsliti, at báðir vóru handtiknir, dømdir og sendir til Sibiria. Almenna sakarmálið imóti Sinyavski og Daniel vakti vreiði og andstygd í Vesturheiminum, ikki minst í USA, har sakin var mett sum eitt tekin um at stalinistiska kúgan-arlýndi aftur var omíð undan kavi eftir stuttliv-aða mentunarliga áarferið undir Krushev. At cia og KGB høvdu samstarvast í Daniel-Sinyavski sakini, var dult inntil seinastu viku, tá ið sovjetiski yrk-jarin Jevgeni Jevtushenko kom við avdúkingini í eini grein í amerikanska vikuritinum Time.

Milliónaupplag

Bøkur Sinyavskis og Daniels vóru smuglaðar úr Sovjetsamveldinum 1965 og prentaðar í Vestur-europa, har tær seldust í milliónaupplagi. Høvundarnir nevndu seg ávíkavist Abram Tertz og Nikolai Arzhak. Eingin visti hvørir teir vóru úttan v-europeisku forleggjararnir — og sjálvsagt CIA. Umframt at hava stórt bókmentalist virði, viðgjørdi Sinyavski og Daniel politisku umstøðurnar í Sovjetsamveldinum á ein sjáldeama spottandi og skemtingarsaman hátt, serliga Sinyavski í skald-søguni »Rætturin er settur«.

Sovjetisku myndugleikarnir vóru í øðini og stórt trýst varð lagt á táverandi KGB-ovastan, Vladimir Semichastny, at finna teir seku. Fleiri mánaðir gingu og leitingin eftir teimum tóktist úrslitaleys. Knappliga seint í 1966 komdi Semichastny greiða Kreml-myndugleikunum frá, at báðir brotsmennirnir vóru funnir. Semichastny sigst at hava fingið Lenin-medaljuna sum tøk fyrri ágrýtni og dugnaskap í almennari tænastru.

WC-samrøðan hjá Kennedy

Jevtushenko var ein av rithøvundum, sum mótmæltu harðliga rættarganginum mótmegis Sinyavski og Daniel. Í Timegreinini greiðir hann frá tí, at eftir at rithøvundarnir vóru fluttir til politisku fangalegurnar í Sibiria, ferðaðist hann til USA til at lesa upp yrkingar og halda bókmentafyrilestrar á lærðum háskúlum. Tá ið hann kom til New York varð hann bjóðaður í veitslu til Robert Kennedy, sum tá var senatorur. Óvæntað bað Kennedy sovjetiska skaldið at koma við sær inn á baðrúmið. Tá teir komu inn har, læsti Kennedy hurðina og skrúvaði frá brúuni. Síðan segði hann spakuliga: »Eg vil biðja teg at siga stjórn tinni, at tað vóru okkara agentar, sum gövu tykkara agentum nøvnini á Sinyavski og Daniel«. Sinyavski gjørdist ikki sort skakkur av hesi óvæntaðu avdúking og spurdi hvi CIA hevði gjørt hetta. Kennedy smiltist at naivitetinum og segði: »Okkara fólk vildu nýta høvið

og tykkara fólk tók agnið. Okkara álit var minkað vegna Vietnam kriggið, bæði heima og uttanlands. Vit máttu hava propagandamótvekt«.

Glasnost og perestroika

Jevtushenko sigur, at hann varð skelkaður av hesi kynisku avdúking og at meira áhugavert kann sigast frá hesi wc-samrøðuni í íbúðini hjá Kennedy á Manhattan, men at tíðin ikki enn er komin til tað. Hann greiðir ikki heldur frá, hvi hann hevur tagt við síni vitan inntil nú, ella hvi Kennedy helt tað vera neyðugt at greiða sovjetisku myndugleikunum frá hesum.

Í Timegreinini sigur Jevtushenko eisini isina meining um tvey lykkaorðini, sum komin eru fram í Kreml í seinastuni og sum skulu lýsa tann nýggja politikkin, sum Gorbachev er við at fremja í Sovjet: »glasnost« (opinleiki) og »perestroika« (enduruppbygging).

Sleiskaði fyrri aðalritaranum

Glasnost er ikki villileiðing, sigur Jevtushenko. Bert tann, sum er politiskt blindur, kann kalla tað svik. Hetta er nevnliga ikki nakað, Gorbachev hevur uppdagað — tað kemur frá sovjetiska fólkunum sjálvum. Jevtushenko sigur, at glasnost kann sammetast við luftina og perestroika við jørðina. »Vit mugu biðja eftir at jørðin sýgur í seg luftina og rikar seg upp«, sigur yrkjarin. Hann greiðir frá eini áhugaverdari hending á stevnu, sum filmsstjórar hildu í Moskva í mai seinasta ár, har Gorbachev sjálvur var hjástaddur. Sambært óskrivaðari lóg, sum er galdandi síðan í Stalintíðini, byrjaði formaðurin roða sína við at sleiska fyrri tí nýggja aðalskrivaranum. Eftir at hava lurtað lítla løtu, stóð Gorbachev upp og bað roðaran at antin tuga ella siga nakað, sum hevði almennan áhuga. Jevtushenko sigur, at hann ongantíð á

sínum 53 árum hevði upplivað nakað líknandi.

4000 politiskar fangar

Ein annar sovjetiskur yrkjar, Irina Ratushinskaya, er ikki líka hjartskygd sum Jevtushenko, men tað stendst trúliga av tí, at hon hevur verið í Sibiriu, meðan Jevtushenko altíð hevur búð í hampilgari íbúð í Moskva. Hon sigur, at tað eru umleið 4000 politiskir fangar í sovjetisku arbeiðslegunum. Við at leyslata nakrar av teimum roynir Gorbachev at eftirlíka vesturheiminum. Hann hevur ikki leyslatið teir elstu og sjúkastu fangarnar, úttan bert teir fangar, hvørs nøvn vóru kend í Vesturheiminum. Ein má hinvegin ásaðna, at nú eru 140 fangar leyslatnir, hvørs nøvn ikki eru so kend vestanfyri. Hetta hevur stórra samfelagsligan týdning enn propaganda-tiltakið at leyslata Sakharov. Men kortini er talan um ein lítlan flokk.

Trýr ikki uppá lyfti

Ratushanskaya sigur, at glasnost týðir, at oddamennirnir nú kunna tosa meira opinskárað enn fyrr. Tað merkir ikki, at tann vanligi sovjetborgarin hevur sama rætt.

»Eg sendi Literturnaya Gazeta nakrar av mínum yrkingum eftir at eg varð leyslatin«, sigur Ratushanskaya, »men tær vóru ongantíð prentaðar. Eg havi verið í Sovjet í 32 ár og eg eri givin at trúgva upp á lyfti. Eg trúgvi bara upp á veruleikan. Vit ásaðna, at nakrir politiskir fangar eru leyslatnir, men túsduntals eru enn í fongsli. Markið er enn stongt og tað er ótrúliga ringt fyrri vanligi fólk at fáa loyvi at ferðast í landinum sjálvum. KGB leggur enn hald og bøkur og arresterar vanligar borgarar á miðjari nátt. Inntil hetta steðgar, kann ein ikki tosa um demokratisering av landi okkara. Vit kunnu bert siga, at kanska royna Gorbachev og hansara stuðlar at

